

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 1Cdo/238/2017
Identifikačné číslo spisu: 8115225906
Dátum vydania rozhodnutia: 18.10.2018
Meno a priezvisko: JUDr. Ján Šikuta
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2018:8115225906.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobkyne X., bývajúcej v Q., zastúpenej JUDr. Igorom Šafrankom, advokátom so sídlom vo Svidníku, Sov. Hrdinov 163/66, proti žalovanému PROFI CREDIT Slovakia, s.r.o., so sídlom v Bratislave, Pribinova 25, IČO: 35 792 752, zastúpenému Advokátskou kanceláriou JUDr. Andrea Cviková, s. r. o., so sídlom v Bratislave, Kubániho 16, IČO: 47 233 516, o vydanie bezdôvodného obohatenia vo výške 7.498,74 Eur s príslušenstvom, vedenej na Okresnom súde Prešov pod sp. zn. 17 C 413/2015, o dovolaní žalovaného proti rozsudku Krajského súdu v Prešove z 26. júna 2017, sp. zn. 18 Co 110/2016, takto

rozhodol:

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Prešove z 26. júna 2017, sp. zn. 18 Co 110/2016 z r u š u j e v celom rozsahu a vec mu vracia na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Prešov (ďalej aj „súd prvej inštancie“) rozsudkom z 8. februára 2016, č. k. 17 C 413/2015-49, uložil žalovanému povinnosť vydať žalobkyni bezdôvodné obohatenie vo výške 7.498,74 Eur s 5,05 % ročným úrokom z omeškania z priznanej istiny od 23. januára 2016 do zaplatenia a nahradiť žalobkyni trovy konania. Súd prvej inštancie konštatoval z predloženej zmluvy o revolvingovom úvere uzavretej dňa 8. apríla 2005, že táto je neurčitá a nezrozumiteľná v dôsledku nečitateľného textu, teda z nedostatku písomnej formy v zmysle § 37 ods. 1 a § 40 ods. 1 Občianskeho zákonníka (ďalej aj „OZ“) je takáto zmluva neplatná. Keďže žalobkyňa žiadala vydať bezdôvodné obohatenie v sume rozdielu medzi poskytnutou výškou úveru a revolvingu (3.135,33 Eur) a ňou skutočne zaplatenými platbami (10.634,07 Eur), t. j. sumy 7.498,74 Eur, vzniesol žalovaný námietku premĺčania jej uplatneného nároku. Súd prvej inštancie sa v tomto stotožnil s argumentáciou žalobkyne, že zo strany žalovaného išlo o úmyselné bezdôvodné obohatenie, a preto aplikoval 10-ročnú objektívnu premĺčaciu lehotu, ktorú počítal od 14. júla 2012 (zrazenie poslednej zrážky zo mzdy žalobkyne). Svoj záver odôvodnil tým, že žalovaný ako nebankový subjekt, ktorý dlhodobo vykonáva podnikateľskú činnosť v oblasti poskytovania úverov je povinný poznať a dodržiavať právne predpisy vzťahujúce sa na poskytovanie úverov a použitie neprijateľných zmluvných podmienok v zmluvách. Úmysel žalovaného vyhodnotil ako nepriamy úmysel, pretože uvedenie podmienok v zmluve neurčitým a nezrozumiteľným spôsobom bolo zo strany žalovaného zámerné za účelom získania bezdôvodného obohatenia bez právneho dôvodu.

Subjektívnu 2-ročnú premlčaciu lehotu počítal od mesiaca august 2015, kedy sa žalobkyňa dozvedela od Združenia na ochranu občana spotrebiteľa o skutočnosti, že došlo k bezdôvodnému obohateniu na strane žalovaného. Keďže žaloba bola podaná dňa 14. októbra 2015, vyhodnotil súd prvej inštancie námietku premlčania vznesenú žalovaným ako nedôvodnú.

2. Krajský súd v Prešove (ďalej aj „odvolací súd“) na odvolanie žalovaného rozsudkom z 26. júna 2017, sp. zn. 18 Co 110/2016, rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil a žiadnej zo strán nepriznal náhradu trov odvolacieho konania. Odvolací súd si osvojil odôvodnenie súdu prvej inštancie a na potvrdenie správnosti rozsudku a v súvislosti s odvolacími dôvodmi doplnil nasledovné. Základné, zákonom predpísané náležitosti zmluvy o úvere aj o revolvingovom úvere (ako RPMN a ročná úroková sadzba), musia byť priamo obsahom takejto zmluvy, pričom priamo v zmluve musia byť uvedené tak jasne, zrozumiteľne a jednoznačne, aby nebola žiadna pochybnosť o tom, o ktorú obsahovú náležitosť zmluvy o úvere má ísť. Odvolací súd konštatoval, že tieto neurčité a chýbajúce zmluvné dojednania nie sú platné, a preto na nich nemožno prihliadať. Z toho dôvodu považoval odvolací súd zmluvu o úvere za bezúročnú a bezpoplatkovú. Aj podľa názoru odvolacieho súdu došlo na strane žalovaného k bezdôvodnému obohateniu bez právneho dôvodu na úkor žalobkyne, pričom sa stotožnil s posúdením súdu prvej inštancie, že na tento prípad je nutné aplikovať 10-ročnú objektívnu lehotu, nakoľko išlo o úmyselné bezdôvodné obohatenie.

3. Rozsudok odvolacieho súdu napadol včas podaným dovolaním žalovaný, prípustnosť ktorého vyvodzoval z § 421 ods. 1 písm. b/ CSP tým, že rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená. Podľa názoru dovolateľa odvolací súd ustálil, že v danom prípade je potrebné aplikovať 10-ročnú premlčaciu lehotu, nakoľko na strane žalovaného došlo k úmyselnému bezdôvodnému obohateniu. Toto právne posúdenie považoval dovolateľ za nesprávne z dôvodu nesprávneho posúdenia podmienok pre aplikáciu § 107 ods. 2 OZ. Dovolateľ na základe uvedeného dôvodil, že pre aplikáciu 10-ročnej premlčacej lehoty je potrebné dôkladné preukázanie úmyslu získať konkrétne bezdôvodné obohatenie. Navrhol napadnutý rozsudok zrušiť a vec vrátiť odvolaciemu súdu na ďalšie konanie.

4. Žalobkyňa sa k dovolaniu písomne nevyjadrila.

5. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší“ alebo „dovolací súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana zastúpená v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 CSP), bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP) dospel k záveru, že (dovoláním) napadnutý rozsudok odvolacieho súdu je potrebné zrušiť.

6. V danom prípade bolo dovolanie podané po 1. júli 2016, kedy nadobudol účinnosť nový civilný procesný kódex. Aj za účinnosti CSP treba dovolanie považovať za mimoriadny opravný prostriedok, ktorý má v systéme opravných prostriedkov civilného sporového konania osobitné postavenie. Dovolanie aj podľa novej právnej úpravy nie je „ďalším odvolaním“ a dovolací súd nesmie byť vnímaný (procesnými stranami ani samotným dovolacím súdom) ako tretia inštancia, v rámci konania ktorej by bolo možné preskúmať akékoľvek rozhodnutie odvolacieho súdu (napríklad rozhodnutia sp. zn. 1 Cdo 113/2012, 2 Cdo 132/2013, 3 Cdo 18/2013, 4 Cdo 280/2013, 5 Cdo 275/2013, 6 Cdo 107/2012 a 7 Cdo 92/2012).

7. Naznačenej mimoriadnej povahy dovolania zodpovedá aj právna úprava jeho prípustnosti. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu - ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a § 421 CSP.

8. V zmysle § 421 ods. 1 CSP je dovolanie prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, a/ pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe

dovolacieho súdu, b/ ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo c/ je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne.

9. Pre všetky tri procesné situácie, v ktorých § 421 ods. 1 CSP pripúšťa dovolanie, má mimoriadny význam obsah pojmu „právna otázka“ a to, ako dovolateľ túto otázku zadefinuje a špecifikuje v dovolaní. Otázkou relevantnou z hľadiska § 421 ods. 1 CSP môže byť len otázka právna (nie skutková otázka). Zo zákonodarcom zvolenej formulácie tohto ustanovenia vyplýva, že môže ísť tak o otázku hmotnoprávnu, ako aj o otázku procesnoprávnu (ktorej riešenie záviselo na aplikácii a interpretácii procesných ustanovení). V prípade dovolania podaného v zmysle tohto ustanovenia je (procesnou) povinnosťou dovolateľa vysvetliť v dovolaní, o ktorú z možností uvedených v § 421 ods. 1 písm. a/ až c/ CSP ide, teda z čoho vyvodzuje prípustnosť dovolania (porovnaj napríklad 1 Cdo 126/2017, 1 Cdo 206/2017, 1 Cdo 208/2016, 2 Cdo 203/2016, 3 Cdo 235/2016, 3 Cdo 132/2017, 4 Cdo 14/2017, 4 Cdo 89/2017, 4 Cdo 207/2017, 7 Cdo 20/2017, 8 Cdo 186/2016, 8 Cdo 78/2017, 8 Cdo 221/2017).

10. Otázkou relevantnou v zmysle § 421 ods. 1 písm. b/ CSP je právna otázka, ktorá ešte nebola riešená dovolacími senátmi najvyššieho súdu, takže vo vzťahu k nej sa ani nemohla ustáliť rozhodovacia prax dovolacieho súdu. Ak procesná strana vyvodzuje prípustnosť dovolania z tohto ustanovenia, musí: a/ konkretizovať právnu otázku riešenú odvolacím súdom a uviesť, ako ju riešil odvolací súd, b/ uviesť, ako mala byť táto otázka správne riešená“.

11. Z dovolania je zrejmé, že žalovaný považuje za dosiaľ dovolacím súdom neriešenú právnu otázku týkajúcu sa aplikácie 10-ročnej premlčacej lehoty v dôsledku úmyselného bezdôvodného obohatenia nebankového subjektu poskytujúceho úvery na úkor spotrebiteľa, pričom úmysel nebankového subjektu je daný jeho profesionálnym podnikateľským postavením.

12. Tu dovolací súd uvádza, že nastolená právna otázka, ktorú žalovaný dostatočne konkretizoval v dovolaní, nebola dosiaľ dovolacím súdom vyriešená v dovolateľom vymedzenom zmysle a rozsahu. Dovolací súd preto konštatuje, že dovolanie žalovaného je podľa § 421 ods. 1 písm. b/ CSP prípustné.

13. Ustanovenie § 107 OZ ustanovuje kombinované premlčanie doby, a to subjektívnu, ktorá je dvojročná a objektívnu, ktorú nemožno prekročiť, hoci by ešte boli podmienky pre uplynutie subjektívnej premlčacej doby, a ktorej dĺžka je určená rozdielne podľa charakteru získania bezdôvodného obohatenia. V prípade, že bolo bezdôvodné obohatenie získané bez úmyselného konania, jej dĺžka je tri roky a ak bol taký prospech získaný úmyselne, určil Občiansky zákonník jej dĺžku v rozsahu desať rokov. Aj plynutie týchto lehôt je stanovené odlišne a aj ich plynutie a skončenie nie sú na sebe závislé. Osobitne je upravený aj začiatok plynutia týchto premlčacích dôb. Pre začiatok behu subjektívnej premlčacej doby sa vyžaduje skutočná, nie iba predpokladaná vedomosť oprávneného o tom, že na jeho úkor bolo získané bezdôvodné obohatenie a kto ho získal. Pritom nie je rozhodujúce, že oprávnený sa mohol o získaní tohto obohatenia na jeho úkor dozvedieť pri vynaložení potrebnej starostlivosti prípadne aj skôr. Naproti tomu, plynutie objektívnej premlčacej doby je upravené bez akejkoľvek závislosti na subjektívnej vedomosti oprávneného o bezdôvodnom obohatení získanom na jeho úkor; v zmysle ustanovenia § 107 ods. 2 OZ plynie odo dňa, keď došlo k bezdôvodnému obohateniu (R 25/1986).

14. Občianske právo nedefinuje pojem zavinenia a pri skúmaní tejto otázky vychádza tradične z trestného práva hmotného. Zavinenie je založené na dvoch zložkách, a to vedomostnej a vôľovej zložke. Pri úmyselnom zavinení je zastúpená tak vedomostná, ako aj vôľová zložka. Pri nedbanlivosti je daná len vedomostná zložka. Definícia úmyselného zavinenia je obsiahnutá v ustanovení § 15 Trestného zákona.

15. Podľa § 15 Trestného zákona, trestný čin je spáchaný úmyselne, ak páchatel' a/ chcel spôsobom uvedeným v tomto zákone porušiť alebo ohroziť záujem chránený týmto zákonom alebo b/ vedel, že svojím konaním môže také porušenie alebo ohrozenie spôsobiť a pre prípad, že ho spôsobí, bol s tým uzrozumený. Preto v prípade skúmania úmyslu páchatel'a je potrebné vždy skúmať vedomostnú zložku (či páchatel' vedel, že koná protizákonne) a vôľovú zložku (či chcel konať protizákonne). Právna teória trestného práva rozoznáva dve formy úmyselného zavinenia, a to úmysel priamy a úmysel nepriamy.

16. Priamym úmyslom (dolus directus) sa v zmysle § 15 písmeno a/ Trestného zákona rozumie to, keď páchatel' chcel spôsobom uvedeným v (trestnom) zákone porušiť alebo ohroziť záujem chránený trestným zákonom. Vedomostná zložka však nie je v tomto ustanovení riešená výslovne (ako pri nepriamom úmysle). Uvedené ustanovenie ale predpokladá, že ak chcel páchatel' porušiť alebo ohroziť chránený záujem, musel vedieť aj o tom, že bude konať protiprávne. Iná situácia však nastáva pri nepriamom úmysle (dolus indirectus). V tomto prípade páchatel' vie (vedomostná zložka), že svojím konaním ohrozí záujem chránený trestným zákonom avšak pre prípad, že sa tak stane, je s tým uzrozmeneý (vôľová zložka). Z toho vyplýva, že páchatel' priamo nechce záujem ohroziť alebo porušiť, ale je uzrozmeneý s tým, že sa tak môže stať.

17. Z civilnoprávneho hľadiska pri bezdôvodnom obohatení nie je možné pri zavinení hovoriť o páchatel'ovi a o porušení alebo ohrození záujmov chránených Trestným zákonom. Analogicky sa tu však jedná o úmyselné získanie neoprávneného majetkového prospechu, ktorý v tomto prípade predstavuje úmyselné bezdôvodné obohatenie jedného subjektu na úkor druhého subjektu.

18. V prejednávanej veci odvolací súd posúdil bezdôvodné obohatenie žalovaného ako úmyselné, pričom konštatoval nepriamy úmysel žalovaného získať majetkový prospech bez právneho dôvodu na úkor žalobkyne. Z napadnutého rozsudku odvolacieho súdu možno vyvodíť, že uvedený nepriamy úmysel žalovaného je daný určitými faktormi a okolnosťami, ktoré spočívajú v profesionálnosti a odbornosti žalovaného, v dlhoročnom pôsobení žalovaného na finančnom trhu v oblasti poskytovania úverov a pôžičiek, v úmysle žalovaného dosiahnuť zisk dojednáváním nekorektných úrokov a odplaty a taktiež v množstve súdnych sporov nebankových subjektov so spotrebiteľmi.

19. Tu dovolací súd konštatuje, že samotné všeobecné skutočnosti (fakty) o profesionálnom podnikateľskom postavení nebankových subjektov v oblasti poskytovania úverov a doterajšia súdna prax týkajúca sa ochrany spotrebiteľov v obdobných prípadoch samé o sebe nemôžu bez ďalšieho zakladať nepriamy úmysel nebankového subjektu (veriteľa). Ako už bolo vyššie uvedené, v predmetnom prípade je nutné dôsledne skúmať vôľovú a vedomostnú zložku zavinenia aplikujúc analógiu podľa trestného práva hmotného pri právnom posúdení formy zavinenia, a to s dôrazom na čas konania protiprávneho úkonu, resp. získania neoprávneného majetkového prospechu. Pri bezdôvodnom obohatení je preto dôležité zistiť, kedy k obohateniu došlo z objektívneho hľadiska a v tom čase preukázať úmysel veriteľa, resp. jeho zavinenie, aby bolo možné jednoznačne posúdiť, či je potrebné aplikovať 3-ročnú alebo 10-ročnú premlčaciu lehotu. Z uvedeného teda zákonite vyplýva, že v prvom rade je potrebné správne právne posúdiť, z akého dôvodu došlo k bezdôvodnému obohateniu v zmysle § 451 ods. 2 OZ. Iná situácia nastáva napr. pri bezdôvodnom obohatení bez právneho dôvodu ako pri bezdôvodnom obohatení z neplatného právneho úkonu z časového hľadiska, kedy k obohateniu reálne došlo. Až po správnom určení okamihu, kedy k obohateniu došlo, je možné pristúpiť ku skúmaniu zavinenia veriteľa, pričom dôkazné bremeno zaťažuje žalobcu. Žalobca musí preukázať, že v čase kedy došlo k obohateniu, mal žalovaný úmysel získať majetkový prospech na jeho úkor. V prípade nepreukázania úmyslu žalovaného (vedomostnej aj vôľovej zložky úmyslu) musí byť aplikovaná všeobecná trojročná objektívna lehota.

20. Zároveň dovolací súd podotýka, že v prípade, ak nebankový subjekt (veriteľ) koná nekorektne a neuvedie do úverovej zmluvy všetky zákonom predpísané údaje, je toto jeho konanie zo zákona sankcionované tým, že zmluva sa stáva bezúročnou a bezpoplatkovou. Čo v podstate znamená, že spotrebiteľ je povinný zaplatiť veriteľovi len samotnú istinu úveru (pôžičky). Táto skutočnosť má preto za následok automatickú neplatnosť tých častí zmluvy, ktoré sa týkajú práve odplaty a úrokov za poskytnutý úver. Je preto dôležité správne posúdiť, či je zmluva platná s výnimkou častí o úrokoch a odplate, alebo má ešte také (iné) vady, že je ako celok neudržateľná, a preto v celosti neplatná. Uvedené má tiež dopad na posúdenie, z akého dôvodu bezdôvodné obohatenie vzniklo, čo následne determinuje tak okamih bezdôvodného obohatenia (kedy k obohateniu došlo), ako aj začiatok plynutia objektívnej premlčacej lehoty na uplatnenie nároku z bezdôvodného obohatenia.

21. Dovolací súd preto konštatuje, že právny záver odvolacieho súdu ohľadne toho, že samotný fakt, že

nebankový subjekt poskytujúci úver spotrebiteľovi je v postavení profesionálneho podnikateľa vo všeobecnosti bez ďalšieho nemôže zakladať úmysel tohto nebankového subjektu bezdôvodne sa obohatiť na úkor spotrebiteľa. Z uvedeného vyplýva, že právne posúdenie objektívnej premlčacej lehoty súdmi nižších inštancií bolo nesprávne.

22. Vzhľadom na opodstatnenosť námietky dovolateľa, že napadnutý rozsudok odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení v nastolenej právnej otázke v dovolaní, najvyšší súd uzatvára, že dovolanie žalovaného je nielen prípustné, ale tiež dôvodné.

23. Ak je dovolanie dôvodné, dovolací súd napadnuté rozhodnutie zruší (§ 449 ods. 1 CSP). Ak dovolací súd zruší napadnuté rozhodnutie, môže podľa povahy veci vrátiť vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, zastaviť konanie, prípadne postúpiť vec orgánu, do ktorého právomoci patrí (§ 450 CSP). Dovolací súd podľa týchto ustanovení zrušil rozsudok odvolacieho súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

24. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, súd prvej inštancie a odvolací súd sú viazaní právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 CSP).

25. Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 CSP).

26. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.